

LIRIKA KRIŽA¹

Vaša Uzoritosti, poštovani gospodine biskupe, cijenjene gospođe i gospodo, dragi prijatelji, književnici, likovni, dramski i glazbeni umjetnici, filmski i drugi kulturni djelatnici, velika mi čast i povlastica u ime Društva hrvatskih književnika obratiti Vam se u ovim posebnim trenucima, trenucima ovogodišnje korizme i neposrednog ulaska u otajstvena zbivanja Velikoga tjedna. Vjerujem da dijelite sa mnom radost što se možda prvi put nakon 1945. nalazimo u ovakvu sastavu s nakanom da oslušujemo riječi visokih predstavnika naše Crkve i nas umjetnika raznih struka.

Dopustite mi nekoliko misli koje su tijesno povezane s našom lirikom Križa, ali i promišljanja tragike i cjelokupne drame ljudske egzistencije u suvremenom svijetu danas. Kako bi rekla filozofkinja Simon Weil, „u svemu što u nama potiče čist i autentičan osjećaj za lijepo, stvarno postoji Božja prisutnost. Postoji gotovo nekovrsno utjelovljenje Boga u svijetu čiji je znak ljepota. Lijepo je opitni dokaz da je utjelovljenje moguće. Stoga je svaka prvorazredna umjetnost po svojoj biti religiozna“. Ove nam riječi izriču najdublji razlog neradvojne povezanosti između kršćanske vjere i umjetnosti.

Ne može biti dvoumljenja oko kršćanske obilježenosti cjelokupne hrvatske kulture i književnosti od davnina pa sve do naših dana. Dalo bi se jamačno štošta reći o događajima, protivštinama pa i grubim nasrtajima na kršćansku svijest potkraj 18., tijekom 19. i 20. stoljeća, o velikom rascjepu i jazu, nastalu koliko u svijetu toliko i kod nas, između kulture i kršćanstva. Što kao izravnoj posljedici posve određenih idejnih i ideoloških kretanja i tendencija na europskom zemljovidu, što kao izričitim prevlastima posve određenih filozofskih i drugih ideja, Feuerbachovih ili Nietzscheovih, Comteovih ili Schopenhauerovih, ideja o „Božjoj smrti“ i strogoj antropocentričnosti, samoj sebi dovoljnoj i jedinoj svrhovitoj – po kojoj je čovjek temeljna mjera svega svijeta i svega stvorenoga, koji svoj smisao, osobito u drugoj polovici 20. stoljeća, nalazi u raznim oblicima konzumerizma, hedonizma, riječju, u zadovoljenju svake svoje potrebe; što kao strahotnoj drami ateističkoga humanizma koji posve isključuje Boga ili ga zamjenjuje raznim idolima; što kao posvemašnjoj ravnodušnosti, tipičnom indiferentizmu prema svemu svetomu i božanskomu. Pa ipak, bez obzira na sve razorne elemente različitih vrsta egzistencijalizama, bezbožnih humanizama i posvemašnje sekularizacije koji su obilježili dobar dio novije povijesti čovječanstva, bez obzira što je nakon Auschwitzta postavljeno pitanje o smislu pjesničkoga čina i samoga ljudskoga života, ili

¹ Izlaganje održano 27. travnja 2012. na susretu Njegove Uzoritosti, kardinala Josipa Bozanića, nadbiskupa zagrebačkoga, s umjetnicima u dvorani „Vijenac“ Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta u Zagrebu.

što je prva polovica 20. stoljeća određena kao „sumrak čovječanstva“, najvećma zbog ratnih kataklizma i rasapa svake vrijednosti ljudskoga dostojanstva i pojava različitih oblika poganstva, bez obzira čak i na gorke trenutke triju totalitarizama koji izbrisaše svaku vrijednost ljudskoga opstanka i čovjekova dostojanstva, u tim i takvim trenutcima neporecivo se ističe, svjedoči i ispisuje, vođena Božjom promisli, kristocentrična povijest, povijest spasenja čovjeka i ljudskoga roda, štoviše, svega stvorenoga svijeta. Mnogi su umovi, nagnuti nad Svetim pismom Staroga i Novoga zavjeta, govorili u ime pobjede Križa, u ime proslave Križa i njegova nositelja i podnositelja muke, agonije i smrti, dakle u ime Kristovo iz punine uskrsne radosti. Križ, uostalom, nije samo znak i drvo na koje je pribijena i izložena pogledu znatiželjne svjetine osuda Kristove osobe: u toj se golgotskoj povijesti nalaze i vrhovništva i vlasti te su i ona s Kristom razapeta kao i svi dobrohotni i dobronamjerni supatnici i sudionici njegova raspeća: jeruzalemske žene, Šimun Cirenac, majka Marija, ikonička Veronika, obraćenik Dizma, koji milostiviji rimski soldat, koji Isusov učenik, Josip iz Arimateje i niz onih koji su Raspetoga slušali, Njime se oduševljavali i s Njime tugovali. Koje li velike pobjede Križa: sva vrhovništva i vlasti, sve sile i knezovi ovoga svijeta izgubiše pred tom pobjedom Križa, pobjedom koja se svakodnevno zbiva u Kristovoj žrtvi, u znaku euharistije, i našim sudioništvom u njezinu blagovanju, koju u spomen Njegove muke slavimo. Nije Krist vidljivo porazio svoje neprijatelje, nije se očitovao u svoj slavi svoje pobjede, nije vlastodršce survao u ponor, a obespravljene postavio na prva mjesta: to što vlastodršci učiniše nije im uzrokovalo nikakvu štetu, štoviše, svoju su moć uspjeli iskazati donijevši odluku o osudi nevina čovjeka/bogočovjeka. No ništa im to nije pomoglo u njihovoj veličini i strasti za vlašću, žudnjom za moći i tvrdokornom ohološću. Krist se dao oplijeniti, dao se oplijeniti do smrti, ali je prihativši svoju smrt obeskrjepio ta ista vrhovništva, sile i vlasti, riječju, zakone i logiku Zloga. U tom je paradoksu, u toj je sablazni utkana nada čovječanstva, u tom činu sebedarja i samožrtvovanja obeskrijepljena je smrt, smrti zapravo više nema, ona u uskrsno jutro doživljuje svoj konačni poraz, a čovjek, svaki čovjek, ima šansu postati jedno s Kristom uskrsnikom.

Jasno je da će zapisi evanđelja počesto i prečesto biti tumačeni kao mitovi, kao priče bez čvrsta oslonca, legende što su ih pokoljenja ispredala i prepričavala, zgrožena nad jednom odistinski okrutnom smrću nevine osobe; jasno je da će čovjek, poput apostola Tome, češće sumnjati i svjedočiti svoju nevjeru jer nije vidio i nije doživio Krista uskrsla – kad ga je vidio i doživio opet se to znalo pretvoriti u lijepu priču, lišenu dokaza i provjerenosti. No život ljudski, sudbina čovjekova, nisu ništa drugo nego trajna napetost između sumnje i vjere, pa se i Knjiga o Jobu može čitati kao veličanstven psalam u kojoj se sukobljuju dvije oprečne ideje o božanskom: jedna poganska koja će u Jobu, iskušavanu i posve oplijenjenu, tražiti dokaz za

njegovu krivnju – slično kao u totalitarnim procesima 20. stoljeća koji i nisu drugo nego svjedočanstva poganskoga žrtvovanja; druga, zapravo čudesna, božanska do krajnosti, jer Joba, unatoč svim iskušenjima, ohrabruje i do kraja svrstava među bogougodnike, koji će ustvrditi: „Ja znam dobro: moj Izbavitelj živi i posljednji će on nad zemljom ustati“ (Job 19,25). Zapravo, Kristova žrtva zadnja je žrtva, i u tom počiva novost Novoga zavjeta po kojoj je Krist do kraja razotkrio i ukinuo groznu, odvratnu i povijesno stalnu praksu žrtvovanja. Njegovom je smrću, riječju, smrti oduzet, pavlovski rečeno, svaki žalac.

Imajući u vidu neizmjernu povorku hrvatskih pjesnika koji su u tamnim razdobljima hrvatske književnosti, držeći se svetopisamskih tekstova i učiteljske crkvene tradicije, istraživali – tamo još od *Bašćanske ploče* – oblikovali i ispisivali evanđeoske istine i zgone, ukratko, umjetnički svjedočili, pa do naših pjesnika suvremenika rijetko se tko od njih nije zaustavio na kojoj od postaja Križnoga puta i ostavio vlastita traga u svojoj lirici Križa. Štoviše, pridružiše se doživljaju *šoka* koji nas obasiplje raznim pitanjima na koja nemamo uvijek spremne odgovore: nismo ih imali u nesmiljenosti triju totalitarističkih ideja, nismo ih imali u ratom poharanu svijetu 20. stoljeća, nemamo ih u patnjama mnoštava ljudi koji pretrpješe potrese, poplave, tsunamije, svakojake pošasti prirodnih pojava, nemamo ih kad sami u četiri kuta svoje sobe ili u osami tražimo jasan znak Božje prisutnosti, kad smo sučeni s mukom stvaranja ili kad nas pritisne kakva bolest, tegoba ili nevolja: „Zar Bog nema drugoga puta spasenja nego put trpljenja? Odakle bol u našem životu? Ako je Bog dobar, zašto toliko trpim ja ili drugi?“ Ta je pitanja postavio naš vrli franjevac Bonaventura Duda, no mogao ih je postaviti svaki čovjek zgromljen nad nepobitnim, a neshvatljivim dokazima patnje, trpljenja i boli. Ili, kako je pitanje postavio na smrt bolesni Romano Guardini po svjedočenju Waltera Dirksa, Zašto su, Bože, za spasenje potrebna strahovita vrludanja, patnja nevinih, krivnja?“

Sva ta teška egzistencijalna stanja nukaju nas da ih uklonimo što dalje iz svoje blizine, svoje sredine i svoje okoline, kao što nekoć ljude isključivahu u hospicije, sve nas boleštine pritišću da ih zaustavimo kakvim lijekovima. Pa ipak, ima nešto što nas priječi u takvu razmišljanju, bez obzira koliko se oko njega trsili današnji mediji koji obećavaju stalno zdravlje, svježinu i vječnu mladost te zadovoljenja svih naših prohtjeva. To je *kristoliki život*. Život kojemu se – kako rekosmo – utječu pjesnici, umjetnici svih vrsta, najčešće obični ljudi... Načelno nam se kazuje u riječima evanđelista Luke: „Nitko ne može biti moj učenik ako se ne odreče samoga sebe, ne uzme svojega križa svaki dan i ne pođe za mnom“. To je dakle taj *kristoliki život*, koji nas ne će isprva zadovoljiti i dati nam sve odgovore na naša tjeskobna pitanja. No možemo vjerovati da će nas na izmaku naših snaga, na onome mjestu što ga je toliko intenzivno u naše živote ucijepio drugi franjevac kapucin Tomislav Šagi-Bunić, često

se spominjući Matejevih riječi: „što god ne učiniste jednome od ovih najmanjih, ni meni ne učiniste.“ (Mt 25, 45), „što god učiniste jednome od ovih najmanjih, meni učiniste.“, Bog, Otac, Abba, u zagrljaju Vječnosti poučiti što je želio s nama, vodeći nas putem križa, patnje i trpljenja do posvemašnjeg iscjeljenja u otkupljenju.

Ne će nas začuditi činjenica da se u hrvatskoj lirici intenzivnije pjeva o mucu i križu, da je lirika Križa bogatija i da se muka i patnja dublje i životnije proživljavaju negoli samo Uskrsnuće. Trnova kruna, bičevanje, horizontalno/vertikalne grede, krvavi znoj, čavli, raspeće, i sama Kristova agonija te polaganje u grob realni su motivi i čovjek ih iskustveno snažno proživljuje s istom tjeskobom, sa sličnim osjećajima straha i potpune napuštenosti raspeta Krista: „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“ Kranjčević je možda najljepše stihove zapisao o golgotskim zbivanjima. Ako ne najljepše, sigurno najpotresnije. Ali on je svjestan velike vjerske istine te će u pjesmi *Golgota* zapisati: „I osjećam, što Ti zbori / Od očiju suza vruća, / Da ne može nikad biti / Bez Golgote uskrsnuća!“ Iz te će vjerničke tvrdnje biti ispjevane brojne pjesme naših pjesnika od Kranjčevićeve pojave do naših dana, da ne spominjemo anonimne autore naših najstarijih pjesmarica, ili Marulića, Menčetića, Šišgorića, Nikolu Nalješkovića, Mavra Vetranovića, Jakova Bunića, Bunića Vučića, Gundulića, Vetranovića i niz drugih naših pjesničkih velikana.

Kroz golgotiska se zbivanja prelama osobna, vrlo često i narodna drama. Često se uz ime blagdana Uskrsa dometao pridjev *hrvatski*, često se taj pridjevak znao dometnuti i Golgoti (*hrvatska* Golgota) kadšto s naznakom godine, ne bi li se što tješnje vezale stvarne prilike u kojima se nalazio hrvatski narod s univerzalnim porukama koje su ti dani sadržavali. Odnosno, stvarna su se povijesna zbivanja odlučna za život narodne zajednice znala čitati u znaku vazmena vremena ili golgotiskih zbivanja, dozivajući u svijest koliko židovsko shvaćanje Božjih zahvata u povijest čovječanstva u Knjizi Izlaska, toliko i novozavjetna svjedočenja o Muci Kristovoj. U mnogim se pjesmama pojavljuje iskustvo židovskoga naroda i pretače u iskustvo našega naroda. Krleža će u jeku prve velike svjetske klaonice na Golgoti vidjeti svoj narod, i zapitati posve reziginirano: „Što može hrvatski čovjek na europski Veliki petak?“ U pjesmi *Raspeće* Antun Branko Šimić će dokumentarnom ekspresijom opisati sam čin raspinjanja i njegove trenutačne posljedice, držeći se kršćanske ikonografije i evanđeoskih izvještaja. Znatan dio hrvatskih pjesnika prihvaća Krista patnika, poistovjećuje se s Kristom patnikom i Njegovom žrtvom, ali ih crvi sumnje priječe da dadnu zamaha Kristu uskrsnu, Kristu Pobjedniku. Niz je tu pjesničkih imena od formata: Ujević, Šimić, Milković, Galović, Balota, Cettineo, Perković, Cesarić, Alfirević, Ivanišević, Kovačić, Vida, Kaštelan, Milićević, Nizeteo, Delorko, Tadijanović, Parun, Golob, Dragojević, Zeljković, Mihalić, Pupačić, Mađer, Slaviček, Gotovac, Ivančan, Krmpotić, Šoljan, Gudelj, Vuletić, Koroman, Marović,

Pavlović, Ganza, Martinac, Petrak, Stamać, Zidić, Sušac, Vučićević, Knežević, Paljetak, Škunca, Štambuk, Škurla, Mrkonjić, Čorak, Bilosnić, Fiamengo, Katunarić, Tolj, Rešicki, Šalat, Zoko... Svi su oni, ili gotovo svi, imali svoje križne posrtaje, upirući svoje oči i nade u drvo Križa, svjesni ili nesvjesni s koliko je pljuvačke naruženo lice čovjeka patnika i s kolikim angžamanom u stvaranju takvih slika svi svakodnevno beziznimno sudjelujemo.

Jednom je prigodom Ton Smerdel posve točno utvrdio da su naši suvremeni pjesnici od Cvjetnice do Uskrsa stvorili proživljenu ljestvicu religiozne tuge, radosti i himničkih zanosa. Misterij Velikoga tjedna i Uskrsnuća potpuno ih je udaljio od svoje prigodne značajke i utisnuo biljeg iskrene religioznosti i umjetničkih oblika. Pjesme s ovakvom tematikom, smatra Smerdel, pokazuju ljepotu obreda, ali one ulaze lirskim načinom u dubinu duhovnoga u razvoju od poklika *Hosana* na dan Cvjetnice, Jeremijinih tužaljka koje se pjevaju na dan Velike srijede, svečane i dostojanstvene radosti Posljednje večere, egzistencijalne samoće Getsemanskoga vrta, osjećaje potpune napuštenosti i potresnog uzdaha: „Bože moj, Bože moj...“, do hvalospjeva uskrsnoj svijeći ili uskrsnoga Alleluja.

Ako gledamo Križne pute koji se u korizmeno vrijeme osobito kao pobožnost njeguju, začuđuju nas mnoštva lirskih promišljanja, pjesničkih ostvarenja, meditacija i molitava što su ih pojedini pjesnici ostavili zapisane kao svoje vlastito svjedočenje o proživljavanju Kristove muke kao jednoga od osobitih obilježja duhovnosti našega čovjeka. „Daj mi s Tobom uz križ stati, s Tobom jade jadovati, želja mi je jedina“, pjeva se u trenutcima sabiranja vjerničke svijesti na Veliki petak oko križa Kristova. Napokon, dvadeset i dva pjesnička Križna puta u stihovima hrvatskih pjesnika 20. stoljeća objavljena uoči Korizme prije dvije godine (Glas Koncila, 2010.) što ih je priredio Vladimir Lončarević, što li drugo svjedoče ako nisu čist, nepatvoren, iskren, umjetnički oblikovan, što sonetima, što sonetnim vijencima, što slobodnijim stihom, što osmeračkim četverostisima, *hrvatski* Put Križa u kojem su sažeti svi naši Veliki Petci, naši, naših predaka i naših budućih naraštaja. U svim našim mukama i patnjama – Velikim petcima – leži sjeme uskrsne radosti i novosti, jer po snazi Uskrsa naš križ – naša patnja nije i ne može biti besmislena. Križni put Vladimira Nazora, Spiridona Petranovića, Branka Klarića, Mirka Talajića, Serfina Mičića, Vinka Kosa, Stjepana Benzona, Mate Marčinka, Anke Petričevića, Zlatka Tomičića, Vladimira Bažanta, Nikole Mate Roščića, Josipa Sanka Rabara, Sonje Tomić, Daniela Načinovića, Fabijana Lovrića, Dražena Katunarića, Stjepana Lice, Antuna Milovana, Zdravka Gavrana, Ivne Talaje, Ive Čuvalo i Siniše Vukovića nose u sebi, uza sve pjesničko umijeće, i teologiju Križa Kristova te nas potiču na milost da živimo, radimo i trpimo kao *amici Crucis*, prijatelji Križa, kako to piše sveti Franjo Asiški. Osim toga, na Petak Muke Gospodnje čitamo Ivanovu muku: onu koja proslavljuje Kristovu muku, koja se ne spominje Isusove napuštenosti nego koja, pripravljena

po *Četvrtoj pjesmi o Sluzi Jahvinu*, po Izaiji, završava prelijepim riječima psalma: „Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!“ Ili kako ju je Ivan – Kristovu muku u Getsemaniju – završio riječima: „Oče, proslavi ime svoje!“ (Iv 12, 27-28). Mnogi nas od spomenutih pjesnika koji ispisaše svoje *Viae Crucis*, ostaviše u toj Ivanovoj nadi proslavljena Križa, slavne Muke.

Posebnu pozornost u hrvatskom pjesništvu 20. stoljeća treba posvetiti, ako je riječ o blagdanu Uskrsa, pjesnicima kršćanskoga nadahnuća: Izidor Poljak, Milan Pavelić, Sida Košutić, Rajmund Kupareo, Branko Klarić, Josip Velebit, Aleksa Kokić, Jeronim Korner, Ivo Lendić, Ton Smerdel, Gašpar Bujas, Vladimir Nazor, Josip Berka, Ivan Golub i niz drugih pjesnika ispjevali su o Uskrsu pjesme nepomućene vjere i čvrsta pouzdanja u značenje toga najvećega kršćanskoga blagdana. Pjesme iznikle iz vjere, „iznutra“, iz dubine ljudskih iskrenih i čistih žudnja za nasljedovanjem prvoga uskrsnika, Krista. Ne možemo i ne smijemo prešutjeti uskrsne plodove mladih pjesnika poput Zvonimira Penovića, Ivana Grljušića, Božice Jelušić, Daniela Načinovića, Pere Pavlovića, Pere Rastovića, Dražena Katunarića, Antuna Milovana, Ivana Tolja, Anke Žagar, Ante Lučića, fra Miljenka Stojića, Adolfa Polegubića, Ivne Talaje, Davora Šalata, Zdravka Gavrana ili Željke Šemper. Oni jasno svjedoče o neprekinutu kontinuitetu hrvatske pasionske i uskrsne lirike, lirike Križa i lirike Uskrsa. „Jer u njegovoj je volji naš mir / E 'n la sua voluntade è la nostra pace“, pjeva veliki Dante. Poredak Božjega svijeta i red kojim se ravnaju sinovi ovoga svijeta nije i ne može biti istovjetan: prvi je izvan naše logike i našega domašaja jer vrši se, ne naša, nego Njegova volja; drugi je interesno čvrsto svezan s ovozemaljskim probitcima nas, sinova ovoga svijeta.

Zapravo, kad govorimo o lirici Križa i lirici Uskrsa, nalazimo se po sredini Njegovih riječi, onih koje je navješćivao za svoga života i onih na koje nas Duh Božji/Sveti svakodnevno poziva. Lirika je uvijek imala svetu zadaću pohrane, čuvanja i svjedočenja božanskih istina. Kako u svjetsko-europskim obzorima, tako i u riznicama hrvatskoga višejezičja.

Svatko će poimence, dakle posve osobno, sa svojim križem na ramenima, nositi i podnositi svoju ili se priključiti tuđoj boli i ići „za Isusom“. Jer, na kraja krajeva nije toliko bitna ni moja osobna muka, koliko je bitno svojevolljno, dobrovoljno i sućutno sudjelovanje u Muci i trpnji Drugoga. „Nosite breme, to jest jedan drugoga, i tako ćete ispuniti zakon Kristov“ (Gal 6,2). Tako ćemo slijediti i ispuniti *kristoliki život*. Je li, uza sve svetopisamske riječi i vrijedne riječi i dispute crkvene učiteljske tradicije, liriku Križa ispisaio tko drugi bolje od pjesnika? Samo onaj koji je dao život za drugoga, za svoga bližnjega. Takvu ispisu lirike Križa nema premca. U tom nam je Krist – Bog i čovjek – bez ikakva premca.

Zaključujući svoja razmatranja, moram se prisjetiti riječi preko kojih nisu mogli proći sastavljači „lirike križa“, Ante Stamać u svojoj *Lirici Velikog petka* ili Vaš večerašnji gost u

svojoj antologiji *Hrvatska uskrsna lirika*: dramatični sati Kristove muke i smrti zapravo su naši svakodnevni „sati sumnje, sati boli“, trenutci zdvajanja nad ljudskom, osobnom i narodnom sudbinom, teški časovi „zgranutosti nad zlom“. No isti ti sati, trenutci i časovi, obdareni nezasluženom Milošću raspršuju tmine, potiču radost i u znaku Križa otkrivaju „spes unica“ – jedini spas.

Za sam kraj još nekoliko misli nadahnutih riječima dvaju velikih papa, Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. Prvi nas višekratno upozoruje kako valja iznova uspostaviti plodnu vezu između Crkve i umjetnosti kojom je bio označen put kršćanstva u ova dva tisućljeća, ne bi li umjetnici, živeći svoju vjeru omogućili da urodi kulturom i pruži svijetu nove „epifanije“ božanske ljepote koja ima svoj odraz u stvaranju. Drugi nam je 4. lipnja 2011. dozvao u središte naše pozornosti temu savjesti, taj „kritički“ čimbenik koji nas prečesto ograničuje u uske subjektivne okvire u koji se nastoji smjestiti religiju i moral i dalje produbljivati kriza suvremenoga svijeta, suvremene Europe, jaz između vjere i kulture. Kad bismo ju takvom doživljavali i tako ju po vlastitoj volji natezali, što bi od nas ostalo. Savjest je ono povlašteno mjesto slušanja istine i dobra, „kritički čimbenik“ kojim razlikujemo dobro od zla, savjest je mjesto odgovornosti pred vlastitom osobom, pred drugošću, pred drukčijim i različitim, pred braćom ljudima i pred Bogom. Nije to samo „veliki kodeks“ europske kulture kako ga zapisuje Sveto pismo u Dekalogu; tema savjesti dovodi nas do pomna razmišljanja o dvjema temeljnim Kristovim zapovijedima i pokušaju njihova opsluživanja: kao osobe savjesti imamo se voditi snagom istine i dobra, a u tom slučaju naši životi i naše krize ne mogu biti bez lijeka. Ili, Augustinovim riječima: ljubi i čini što hoćeš. Dakle, biti nam je apostolima istine i ljepote, svjedočiti apostolskim žarom istinu, dobrotu i ljepotu.

Zaključit ću pitanjem što ga je u jednoj prigodi postavio naš kardinal Josip Bozanić: Zagrebačka – moglo bi se reći i hrvatska – Crkvo, gdje si danas? Ulažeš li više u svoja kamena zdanja, u nekretnine i razne pokretnine ili ulažeš više u živo kamenje, u ljude, jake i snažne osobnosti koje će na različitim područjima života u našem društvu svjedočiti *kristoliku* istinu, ljepotu i dobrotu? Ovoj potonjoj praksi valjalo bi prionuti svim raspoloživim snagama te kao osobe i umjetnici, svatko na svom polju, u dijelu svoga vinograda navješćivati *kristolikost, via pulchritudinis*, kao svezu sklada i prijateljstva između umjetnosti i vjere. Hvala na vašoj pozornosti!

Božidar Petrač, predsjednik Društva hrvatskih književnika